

REDACTIONEEL

Eerst de klas?

Els Consuegra*

De zomer alsook de gekte omtrent het wereldkampioenschap voetbal liggen nog vers in het geheugen. Tot grote frustratie van veel studenten viel dat traditioneel samen met de laatste examenperiode van het academiejaar. Sommige Vlaamse hogeronderwijsinstellingen hadden zich geëngageerd om rekening te houden met de wedstrijdkalender van de Rode Duivels. Om studenten in optimale omstandigheden examens te laten afleggen, planden ze geen examens de dag na een wedstrijd van het nationale elftal. Andere instellingen hielden minder rekening met de voetballiefhebbers en zijn van mening dat studenten in staat moeten zijn hun studie en hun ontspanning goed te plannen. De excellente student zal zich zo van de middelmatige onderscheiden. Of heeft dat met excellentie niets te maken?

Henriëtte Joosten hekelt in haar opiniërend artikel 'Excelleren voor iedereen' de vaak te enge focus op excellentie, gericht op enkel de meest gemotiveerde en meest getalenteerde studenten, de *happy few*. Geïnspireerd door het werk van Nietzsche definieert ze excellentie vanuit de concepten zelfoverstijging, zelfbeheersing en zelfstilering. Studenten moeten hun verschillende 'ikken' leren kennen en de invloeden uit de omgeving onderzoeken die daarop inwerken. Een student moet vervolgens deze verschillende 'ikken' leren beheersen, gericht inzetten en verder uitbouwen om zo de eigen professionele identiteit te stileren. Het overtreffen, niet van de ander, maar van zichzelf: dát is excellentie. Joosten sluit speciale honoursprogramma's voor toppresterders niet uit, maar verdedigt dat de algemene visie op excellentie breder moet zijn dan ergens de beste in zijn of aan bepaalde prestatiecriteria voldoen. Indien excellentie louter in termen van rankings en selecties gedefinieerd wordt, is ze namelijk per definitie niet haalbaar voor alle studenten.

Maar moet excellentie altijd haalbaar zijn voor alle studenten? Zijn er opleidingen waar we alleen de studenten willen toelaten die het beter doen dan de rest? Het speciale trainingsprogramma 'Eerst de klas' in Nederland laat bijvoorbeeld alleen masterstudenten met excellente cijfergemiddeldes toe om er topleraars van te maken. Zo wil men tegelijkertijd de tekorten in kwaliteit én kwantiteit van het lerarenkorps aanpakken. Hoger opgeleide leerkrachten voor de klas krijgen is ook het doel van verschillende andere programma's die de voorbije jaren in Nederland ontstonden, zoals de academische pabo of de educatieve minor. Deze laatste wordt in het onderzoek van *Ruud van der Aa*, *Karel Kans* en *Sylphie Ormskerk* onder de loep genomen. In de studie wordt onderzocht of de educatieve minor erin

* Els Consuegra is Master of Science in de onderwijskunde en doctoraal onderzoeker aan de vakgroep Educatiewetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel.

slaagt om meer academici voor het leraarschap te interesseren. Uit internet-enquêtes blijkt dat het aandeel studenten dat leraar wil worden tijdens en na de minor groter is dan voorafgaand aan de minor. Slechts een kleine groep van deze studenten kiest er echter voor om direct na hun educatieve minor als docent aan de slag te gaan. Studenten en afnemende stagescholen zijn tevreden over de opleiding, maar geven ook aan dat door de relatief korte duur van de minor de studenten een beperkte onderwijservaring hebben en meer begeleiding nodig hebben op het vlak van pedagogische en didactische vaardigheden. Een opmerking die vaak terugkeert in onderzoek omtrent alternatieve routes naar leraarschap: vakkennis en de motivatie om les te geven blijken niet voldoende om te garanderen dat een toekomstig leraar de juiste lessen trekt uit praktijkervaringen.

De relatie tussen motivatie en leren uit praktijkervaringen komt ook aan bod in het artikel van *Eva Kyndt, Vincent Donche, David Gijbels, Eveline Mertens en Peter Van Petegem*. Dit team van de Universiteit Antwerpen stelt zich de vraag in welke mate motivatieprofielen een invloed hebben op het werkplekleren van leraren in opleiding. Het verband blijkt minder aan de orde te zijn dan theoretisch verondersteld en het blijft moeilijk om een optimale combinatie van doeloriëntaties voor werkplekleren te bepalen. Een verfrissende meerwaarde van het onderzoek is dat het concept stageleren aangescherpt wordt aan de hand van het referentiekader van Oosterheert, die leerconcepties, cognitieve en regulatieve activiteiten, en emotieregulatie onderscheidt. Waar ander onderzoek soms oppervlakkig blijft, levert deze brede operationalisering van stageleren gerichte informatie op voor valorisatie van de onderzoeksresultaten. Het onderzoek maakt ook duidelijk dat eenzelfde aanscherping nodig is in het bestuderen van omgevingsfactoren die van belang zijn om het leren op de werkplek van studenten tijdens stages te stimuleren, temeer omdat de studie aantoont dat het leren onderwijzen tijdens stages mogelijk meer verband houdt met omgevingsfactoren dan met individuele motivationele factoren. Het belang van voldoende sturing en feedback van anderen (mentoren, peers, docenten enz.) tijdens stage-ervaringen wordt onderstreept. Intensievere samenwerking tussen scholen en lerarenopleiding is nodig om een lerend netwerk rondom de student uit te bouwen.

Collaboratieve leerprocessen staan niet alleen in lerarenopleidingen hoog op de agenda. Verschillende opleidingen en organisaties zetten in op samenwerkend leren om de kennisuitwisseling tussen deelnemers te realiseren. Welke deelnemers je hiervoor het best bij elkaar zet, was onderwerp van *Martin Rehms* proefschrift. Rehm ging de invloed van hiërarchische posities na op het samenwerkend leren in 25 online *Communities of Learning* uit een postacademisch opleidingsprogramma voor medewerkers van een toonaangevende, grote internationale organisatie. Rehm en zijn collega's slagen erin de lezer op een heldere manier in slechts enkele pagina's een immense hoeveelheid onderzoeksresultaten mee te geven over de selectie en groepering van deelnemers in collectieve leergemeenschappen. Het proefschrift is een krachtig voorbeeld van de meerwaarde die sociale netwerkanalyse kan bieden om het leren in collectieve leergemeenschappen te bestuderen. Rehm stelt voor om deelnemers een rol toe te wijzen, om een mentorsysteem uit te werken of om externe partijen de online discussies te

laten begeleiden, wat ongewenste interactiepatronen zou kunnen doorbreken om aldus een gelijkmatiger verdeeld activiteitsniveau in collectieve leerprocessen te creëren. Een aanrader voor opleiders die dit soort leerprocessen ontwerpen en met een minimum aan leeswerk veel kennis willen opdoen.

Want de tijd om kennis op te doen en te professionaliseren op het vlak van onderwijs is voor docenten soms beperkt. Dat leren we in het boek *Onderwijs op de universiteit van Coonen*, dat door *Stephan Ramaekers* besproken wordt in dit nummer. Coonen toont zich een voorstander van evenwichtiger aandacht voor onderzoek en onderwijs, investering in professionalisering als docent, een grotere waardering van didactische excellentie, en versterking van onderzoek naar onderwijs in het hoger onderwijs. Toch houdt hij vast aan een keuze voor onderwijs als van secundair belang in vergelijking met onderzoek. Een academicus moet allereerst zijn sporen verdiend hebben in de wetenschap en in onderzoek, pas dan kan hij zich gaan richten op docentschap. Spijtig – stelt Ramaekers – dat docenten zelf in het boek zo weinig aan bod kwamen. Wat ranken zij het hoogst: het onderzoek, of de klas?